

מרן הגר"ק חי עוזיאל שליט"א הרב הראשי לארץ ישראל

הערות להצעה מנומקת להוראות לסידורים חקלאיים לשנת השמיטה תשי"ב

פרק א'

"אילנות סרק אפשר לשתול עד ט"ו באלול (מכיון שאין בהם דין ערלה וזאיסור בזמן הזה הוא רק מפני מ' עין התלוי בספירת שני ערלה)."
איסור נטיעה בערב שביעית בזמן הזה הוא משום מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו (רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פ"ג הי"א) מכאן ברור שאין שום ענין לשנות ערלה וכיון שכן, כך הוא דין אילן סרק כאילן פרי ושניהם אסורין בערב שביעית קודם ר"ה מ"ד יום, שגם באילן סרק יש בו משום מראית העין. אולם לענ"ד נראה להתיר נטיעת אילנות עד ער"ה, וטעמא דידי הוא הואיל שאיסור ערב שביעית הוא מדרבנן משום מראית עין, והואיל ובשעה זאת שהיא שעת הדחק אי לא שרינן להו בערב שביעית רבים יכשלו באיסור תורה לנטוע בשביעית עצמה, הלכך מוטב שנתיר להם איסור דרבנן כדי שלא יעברו באיסור תורה, ובכגון זה יש לומר שלא גזרו רבנן.

"עצי פרי הנשתלים עם גוש אפשר לשתול עד ראש השנה וכו'."

נמוק דין זה אינו מבורר דאע"ג דאין בו איסור נטיעה מכל מקום יש בו משום איסור חפירה בגומות הצריכות לשתילה, וחפירה דינה כחרישה וכמ"כ הרמב"ם ז"ל החופר או החורש לצורך הקרקע (שם פ"א ה"ב).
ולפי מה שכתבתי לעיל הערה א' יש להתיר עד ער"ה אפילו נטיעה ואין צ"ל שתילה שכל נטיעה או שתילה שלא תעשה לפני ר"ה עלולה להעשות אחר ר"ה באסור דאורייתא ומוטב שיעברו על איסור דרבנן ולא יכשלו באיסור מן התורה. וה"ה לירק תפוא ודגניים.

פרק ב'. סדורים בשנת השמיטה.

אין בידינו להכריע בפלוגתא דרבוותא בדין איסור חרישה בשביעית, והרי זה בגדר ספיקא דאורייתא אבל גם אם נסמוך על דעת הסוברים שאסורה מדרבנן אין לחדש מדעתנו היתר בחרישים הכרחיים או אפילו בעידור שגם הוא בכלל חופר או מזבל, ולא הקילו חכמים בשביעית אלא בהשקאה שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה (שם פ"א ה"י).

"זריעת דגנים וקטניות."

הזריעה צריכה להיות ע"י מכונת זריעה מונעת ע"י בהמות וכו'."

קושטא הוא דאסור מתמר אינו אלא בשבת וזהו משום דבמחמר אין פעולת

עבודה אלא בקול, אבל עבודת חרישה או זריעה אסור משום מלאכה אף ע"י בהמה או טראקטור, וה"ה לשביעית כך היא זריעה בידיים או על ידי מכונה, נוסף לכך בשביעית נאמר: ושבתה הארץ שבת לה, וכיון שאנו מצווים בשביעת הארץ אסור לעבוד את האדמה בכל אופן שהוא.

ואין כאן ענין למ"ש המג"א דמותר לתת החטים ברחיים בשבת (א"ח סי' רנ"ב סק"ב) שהרי הכא ישראל הוא מניע ומוליך את הטרקטור הלכך כשפותח צנורות הוצאת הזרעים כשהטרקטור הולך הרי הוא כזורע בידיים הואיל והוא מניע את הטרקטור והוא פותח את צנור הוצאת הזרעים שנזרעים באדמה.

„משתלת גן ועצים. לסדר וכו' לסדר סככה על גבי המשתלה וכו'.”

דבר זה אין לו יסוד כלל, שלא התירה תורה לזרוע בבית, אלא שפטרה את הזרוע מאסור לאו, והיינו מדכתיב שדך ובית לאו שדך הוא, אבל מכל מקום אסור לזרוע אפילו בבית מדכתיב ושבתה הארץ שבת לה' (עיי' ירושלמי ערלה פ"א ה"ב, ו"שבת-הארץ" סי' ג') אבל לסדר סככה לא הותר אפילו מאיסור לאו דשדך מקרי, וסכך עובר אינו מוציא מכלל שדה ואין לעשות דברי תורה כחוכא טלולא.

„גן ירקות וכו'.”

כבר כתבתי שגם בשתילים עם גושיהם יש איסור חופר, ועוד אני אומר שלא מצאתי היתר בזריעה דלילה. דברי מרן הגאון „שבת-הארץ" מפורש שגם זריעה בשתילים אסורה מדרבנן.

„מטעים”

היתר נטיעת עצי פרי במקום התישבות חדשה ועבור ענף הכנסה כבר כתבתי שגם נטיעה על ידי גוש אינה מותרת ועל כל פנים אסורה משום חופר, ואין שום סמך להתיר אסורי שביעית במקום התישבות חדשה ועבור ענף הכנסה. נטיעת עצי גוי ועצי סרק לאלה שפרנסתם בכך כבר כתבתי שלא מצאתי יסוד להיתר ולא מצאנו היתר עבודה בשביעית אלא בארנונא או אנסין. בכלל אין דעתי נוחה מכל ההיתרים שנאמרו בהצעות אלה אם לא שנסמך על דעת הסוברים ששביעית בזמן הזה אינה נוהגת אלא משום חסידות ועל סמך זה להתיר באיזו עבודות שהן הכרחיות בשעה זאת שא"י הולכת וקולטת אלפים ורבבות של עולים ואם לא תזרע הארץ הרי כולנו צפויים לרעב שאי אפשר להביא הכל מן החוץ ובכגון זה יש לדון מדין פקוח נפש ומכ"ש נפשות שדוחה כל מצות שבתורה ולהתנות מפורש שכל ההיתרים אשר תחליט מועצת הרבנות הם הוראות שעה רק לשביעית זאת הבעל"ט, וה' ינחנו בדרך אמת ויורנו נפלאות מתורתנו.